

Undervisningsopplegg: *Grisaldo*

Bjørn F. Rørvik, Cappelen Damm 2022

Illustrert av Per Dybvig

DETTE undervisningsopplegget til *Grisaldo* er inndelt i tre faser: Før, underveis og etter.

FØR-fasen har til hensikt å hjelpe elevene med å etablere en forforståelse slik at de kan danne seg en forestilling om hva boka kommer til å handle om. I førlesefasen til *Grisaldo* går det f.eks. an å snakke om fotball, dyr og serien om Reven og Grisungen som *Grisaldo* er en del av.

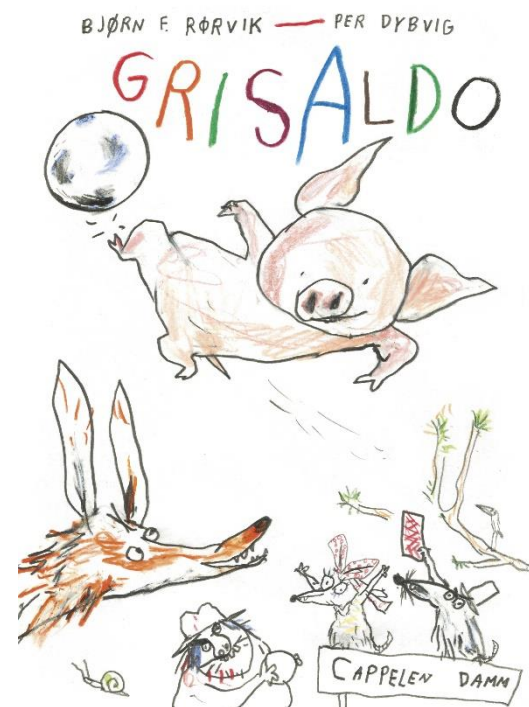
UNDERVEIS-fasen betegner den fasen der man leser teksten. Når det gjelder *Grisaldo*, er boka på 28 korte kapitler, men vi har valgt å dele den opp i syv nedslag som avspeiler bokas struktur og har laget spørsmål som passer til disse delene. Du kan naturligvis velge å dele inn boka på andre måter og stille andre spørsmål hvis du foretrekker det.

Uansett inndeling av boka oppfordrer vi til bruk av lesestopp underveis i lesingen for å modellere og snakke med barna om hvordan de opplever teksten og hva de tenker om det som skjer.

Det kan f.eks. være når dere møter viktige eller vanskelige ord; det kan være steder der du tenker eller fornemmer at elevene er usikre på innholdet, kan ha glede av en oppsummering eller anledning til å reflektere sammen; det kan også være sentrale steder som egner seg spesielt godt til å snakke om hvordan teksten skaper bilder eller sier ting mellom linjene; eller det kan være steder der gruppa kan være sammen om å oppleve en overraskende vending i fortellingen eller en felles følelse - av spenning, urettferdighet, svik, vennskap eller glede over boka.

ETTER-fasen passer til å snakke om boka i sin helhet når den er ferdiglest, men også til å sette den i perspektiv gjennom ulike aktiviteter, ved å sammenligne den med andre bøker eller filmer dere kjenner, trekke forbindelser til virkeligheten og til å diskutere hva dere synes om boka.

Vi ønsker å få vite hva dere synes om boka og håper derfor dere vil snakke om hva dere likte med boka og hva dere ikke likte! Her kan dere også bruke Streken til å konkretisere hvem som likte boka, hvem som mislikte boka - og ikke minst - til å få frem ulike begrunnelser for *hvorfor*.

FØR:

Lag en liste med alle de bøkene med dyr i hovedroller som dere kjenner til.
Sett gjerne en stjerne ved de av bøkene dere liker best.

Lag deretter en liknende liste over de fotballbøkene dere kommer på.
Sett en stjerne hvis det er noen av de nevnte bøkene dere liker spesielt godt.

Til slutt kan dere lage en liste over bøker som har fotballspillende dyr i hovedrollen.
- Blir lista lang?

Grisaldo er en fortelling om dyr som spiller fotball. I tillegg er det en bok med mye humor og liv.

Boka inngår i serien om Reven og Grisungen.

- Er det noen som har lest eller hørt bøker i denne serien?
- Hvorfor tror dere boka heter *Grisaldo*?
- Minner dette navnet dere om andre fotballnavn?

Se deretter på forsiden sammen:

- Hva legger dere merke til på bildet?
- Er det noe i illustrasjonen/tegningen som overrasker dere? Hva og hvorfor?
- Hvilke dyr kjenner dere igjen?
- Er det noen dyr som er vanskeligere å finne ut hva er?
- Hva ser dere øverst i bildet? Og nederst?
- Hvordan tror dere personene eller dyrene på tegningen føler seg? Hvorfor?
- Hvorfor tror dere Grisungen henger i lufta?
- Hva tror dere kommer til å skje etter det dere ser på bildet?
- Er det noe spesielt med fargene eller stilen i tegningen som dere legger merke til?

Se også på baksiden og les høyt baksideteksten.

Fortell elevene hva ord/uttrykk som «kjepphøye», «legger opp», «tribuner», «ablegøyer» og «sprelske» betyr, og les gjerne spesielle navn som Dåssemikkelfrøkna og Kartongen Arena litt sakte.

- Hvorfor vil Grisungen slutte med fotball?
- Har dere noen gang opplevd å bli irritert når dere har spilt fotball? Fortell!
- Tror dere Reven har lyst til å spille med tribuner, dommer, premier og en svensk storspiller?
- Tror dere Grisungen blir med?

UNDERVEIS:

Underveis-fasen er i dette opplegget til Billie og Bo delt opp i seks nedslag eller deler.

Nedslag 1 (side 4-16)

Nedslag 2 (side 17-28)

Nedslag 3 (side 29-32)

Nedslag 4 (side 33-42)

Nedslag 5 (side 43-91)

Nedslag 6 (side 92-120)

Nedslag 7 (side 121-123)

Nedslag 1 (s.4-16)

Ord:

Her er noen av ordene på s.4-16 som det kan være greit å ta opp.

Ordene i vanlig skrift kan det være nok å oppklare kort, med en enkel forklaring, mens ordene i fett skrift er ord som det kanskje kan passe å snakke om siden de har særlig betydning for historien, dukker opp senere i fortellingen e.l.

revehiet; tunnell; tupp; gedigen; **ertende**; gå overende; grimaser; legge opp

seiersdans; daff; virvar; bregner, steinrøys; markkryper;

Før:

For å kople på elevene kan det være en god ide å begynne med å tenke høyt om hva som kommer – før du setter i gang med å lese kapitlet. Når du modellerer hvordan man som leser danner seg forestillinger om tekstens innhold allerede før man leser, støttes barna i å utvikle denne ferdigheten. Baksideteksten har allerede avslørt hvordan det kommer til å gå i kapittel 1, men det går an å følge opp dette ved å se på bildet som innleder kapittel 1 og til å forutsi hva som kommer. Det går f.eks. an å si: "Når jeg ser på det første bildet, får jeg inntrykk av en ujevn kamp. Det er Reven som har ballen, og Reven er dessuten mye større enn Grisungen. Selv om boka heter *Grisaldo*, tror jeg det skal bli vanskelig for Grisungen når han spiller mot Reven. Deretter går det an å lese høyt for elevene.

Underveis:

Underveis i lesingen av kapittel 1 og 2 oppfordrer vi til bruk av lesestopp for å modellere og snakke med barna om hvordan de opplever teksten og hva de tenker om det som skjer.

En måte å gjøre dette på er ved å modellere bruken av setningsstartere til å beskrive leseopplevelsen. Da opplever barna setningsstarterne i praksis før de selv skal øve seg på å ta dem i bruk.

(NB. Bruker man setningsstarterne *mens* man leser, vil det være naturlig å gjøre om setningene til presens, men ellers kan de tilpasses og brukes i modelleringen som de er.)

Her er noen eksempler på hvordan det kan gjøres:

1. *Når jeg leser, legger jeg merke til at...* Reven kommenterer det som skjer som en fotballkommentator på TV.
2. *Jeg synes at...* det virker ganske provoserende når Reven kommer med kommentarer som «Stjernegrisen er en gedigen skuffelse», «Komme da, lille Gissi!» osv.
3. Når jeg leser kommentarene til Reven, *lurer jeg på...* hva Grisungen tenker om kommentarene og hvordan han kommer til reagere.
4. *Det gjorde inntrykk på meg at...* Grisungen ble så sint og sier at han skal legge opp.
5. *Jeg lurte på...* hvordan det skal gå med de to vennene etter dette.

Etter:

Når dere er ferdige med bokas første del – kapittel 1 og 2, kan elevene få i oppgave å bruke noen av de samme setningsstarterne til å formulere sin opplevelse av teksten.

Her er noen eksempler på setningsstartere - de kan med fordel skrives ut, lamineres og henges opp på et egnet sted i klasserommet.

- Da jeg leste, la jeg merke til...
- Da jeg leste, lurte jeg på om...
- Det gjorde inntrykk på meg at...
- Jeg ble overrasket over...
- Hvis jeg hadde vært Bo...
- Hvis jeg hadde vært Billie...
- Jeg likte godt...
- Jeg likte ikke...
- Jeg synes at...

I-G-P (individuell, gruppe, plenum)

La elevene velge ut 2-3 av dem og be dem skrive et par setninger eller avsnitt som begynner med disse. Legg også gjerne til rette for at barna begrunner sine meninger ved hjelp av «fordi» og gjerne også ved å vise til teksten.

Når elevene har skrevet egne setninger, kan de dele dem med læringspartneren sin eller med elever i en mindre gruppe – f.eks. med 2-3 andre elever.

Til slutt kan dere snakke om teksten ved hjelp av setningsstarterne i plenum. Bruk gjerne elevenes setningsstartere som utgangspunkt for samtalen.

I tillegg går det an å bruke andre veier inn. Ta opp ting fra teksten som du vet vil engasjere elevene dine eller bruk ev. noen av følgende spørsmål:

- Hvilket inntrykk får dere av Reven?
- Og hvilket inntrykk får dere av Grisungen?

De to dyrene er gode venner.

- Synes dere det kommer frem i første kapittel? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvorfor tror dere Grisungen blir så sint?
- Synes dere han er en dårlig taper?
- Hvordan hadde dere reagert hvis dere hadde vært Grisungen?
- Hva synes dere om måten Reven oppfører seg på?
- Synes dere han kunne tatt mer hensyn til vennen sin?
- Har dere noen forslag til hva han kunne gjort eller sagt for å unngå at Grisungen skulle bli sur?

Ifølge teksten tar Reven en seiersdans, men den blir «litt daff».

- Hvorfor tror dere at seiersdansen blir slik?
- Hvorfor tror dere at Reven får tårer i øynene?
- Er dere enige i at det er Grisungen skyld at ballen har blitt borte? Hvorfor/hvorfor ikke?

Etter å ha lest de to første kapitlene av Grisaldo, kan dere også være aktuelt å gjennomføre aktivitetene «Tegn og skriv: Bli kjent med Reven og Grisungen» som finnes på nettsidene til prosjektet.

Nedslag 2 (s.17-28)

Ord:

Her er noen av ordene på s.17-28 som det kan være greit å ta opp.

Ordene i vanlig skrift kan det være nok å oppklare kort, med en enkel forklaring, mens ordene i fett skrift er ord som det kanskje kan passe å snakke om siden de har en særlig betydning for historien, dukker opp senere i fortellingen e.l.

Dåsemikkelfrøkna; søskenbarn, smultringer, ramse opp

Dåsemikkelleiren; tribuner; banemester, cornerflagg; tjenare; dribblefant; jålete; nådeløse; suser; notisblokk; frågan; skaut; komme krekende; krokkejepp.

Før:

Hvis dere akkurat har lest kapittel 1 og 2, kan dere snakke litt om hva dere tror kommer til å skje videre.

Det kan også være lurt med en liten oppsummering før dere fortsetter med kapittel 3. Da går det kanskje an å be barna fortelle hva de husker?

En tredje mulighet er å dele elevene inn i grupper og la dem dramatisere fra kapittel 1-2.

Underveis:

Under høytlesingen er det dessuten lurt å legge inn lesestopp – f.eks. når dere møter på vanskelige ord, når du fornemmer at noe er vanskelig å forstå for barna, når du finner en anledning til å visualisere innholdet med elevene, når det står ting mellom linjene, når du merker at barna reagerer på noe i teksten osv.

Etter:

Når dere er ferdige med å lese høyt side 17-28, kan elevene få i oppgave å bruke noen av setningsstarterne til å formulere sin opplevelse av teksten.

Du kan også ta opp ting fra teksten som du vet vil engasjere elevene dine eller bruke noen av følgende spørsmål:

- Hva tror dere Reven synes om å bli invitert til kamp på Kartongen Arena?
- Hva tror dere han synes om anlegget til dåsemiklene? Og om draktene?
- Hvorfor skal dåsemikkelbestemor være med på laget til Dåsemikkelfrøkna og Reven?
- Hva tenker dere om at DBK har seks spillere, mens Buskas United bare har tre?
- Hvordan tror dere det kommer til å gå for Buskas United?

Nedslag 3 (s. 29-32)**Ord:**

Her er noen av ordene på s.29-32 som det kan være greit å ta opp. En kort forklaring skal trolig være tilstrekkelig på disse ordene:

ballfører; så tunga hang ut av munne; n; vingensweet; hat trick

Før:

Nedslag 3 består bare av ett kapittel – nemlig kampen mellom Buskas United og DBK.

La elevene velge blant stikkordene under og skrive setninger. Hvis dere har tid, kan barna også prøve å skrive mer sammenhengende tekst om hva de tror vil skje i kapitlet.

Stikkord/uttrykk:

sentre, bortebane, irritert, Håkan, trener, lynrask, smette forbi, angrep, tunnel, svak, Reven, tribunen, avspark, motstandermålet.

Deretter kan dere fortsette å lese høyt fra s.29-32 slik at elevene får høre hvordan det går når Buskas United møter DBK.

Underveis:

Legg inn lesestopp underveis i lesingen – f.eks. når dere møter på vanskelige ord, når du fornemmer at noe er vanskelig å forstå for barna, når du finner en anledning til å visualisere innholdet med elevene, når det står ting mellom linjene, når du merker at barna reagerer på noe i teksten osv.

Etter:

Når dere har lest, kan barna få bruke setningsstarterne til å formulere sin opplevelse av teksten.

I-G-P

La elevene velge ut 2-3 av dem og be dem skrive et par setninger eller avsnitt som begynner med disse. Legg også gjerne til rette for at barna begrunner sine meninger ved hjelp av «fordi» og gjerne også ved å vise til teksten.

Når elevene har skrevet egne setninger, kan de dele dem med læringspartneren sin eller med elever i en mindre gruppe – f.eks. med 2-3 andre elever.

Til slutt kan dere snakke om teksten ved hjelp av setningsstarterne i plenum.

Bruk gjerne elevenes setningsstartere. I tillegg går det an å bruke andre veier inn i samtalen. Ta opp ting fra teksten som du vet vil engasjere elevene dine eller bruk ev. noen av følgende spørsmål:

- Hvilket inntrykk får dere av Dåssemikkelbestemora?
- Hvordan samarbeider spillerne på DBK?
- Hvordan synes dere samarbeidet fungerer på Buskas United?
- Hvordan synes dere at de klarer å snakke sammen?
- Hva synes dere om måten Reven reagerer på når han skjønner at det går mot et tap?
- Hvilket inntrykk får dere av svenske Håkan Gren?

Nedslag 4 (s.33-42)

Før:

Tegne/maleoppgave

Bokas hovedpersoner er nå introdusert og presentert, i tillegg til et par av bipersonene, noen konkrete steder og situasjoner.

Før dere fortsetter lesingen, kan det derfor være en god ide å gi elevene en tegne- eller maleoppgave. Du kan f.eks. la dem velge mellom å tegne (en av) hovedpersonene eller å la dem tegne/male et bilde av noe av det de har sett for seg mens de har lyttet: Det kan være den første scene i boka, letinga i skogen eller kampen som Buskas United nettopp har avsluttet.

Når de er ferdige med å tegne/male, kan de vise frem bildene sine i små grupper og fortelle hva de viser. Til slutt kan dere oppsummere arbeidet i hel klasse og snakke om å få bilder i hodet under lesing.

Deretter kan du lese neste del, s. 33-42

Underveis:

Selv om mange av elevene trolig er involvert og engasjert i denne fasen, er det lurt å fortsatt legge inn godt med lesestopp underveis – f.eks. når dere møter på vanskelige ord, når du fornemmer at noe er vanskelig å forstå for barna, når du finner en anledning til å visualisere innholdet med elevene, når det står ting mellom linjene, når du merker at barna reagerer på noe i teksten osv.

Etter:

Etter lesingen går det dessuten an å ta utgangspunkt i noen av disse spørsmålene:

- Hvordan vil dere beskrive stemningen etter at Buskas har tapt kampen?
- Hvordan reagerer Reven?
- Hvordan begrunner Buskas at de tapte?
- Hva synes dere om at bare vinnerlaget får premie?
- Synes dere det burde vært premie til Buskas United?

«Sølv er nederlag», sier Dåssemikkelbestemora.

- Er dere enige? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva tenker dere om forslaget til Håkan om at Buskas-laget skal være med på bildet – som tapere?
- Ville dere blitt med på et slikt bilde hvis dere nettopp hadde tapt en viktig fotballkamp?
- Hvorfor tror dere Reven vil ha en ny kamp med DBK?
- Hvordan klarer han å overtale DBK?
- Tror dere han mener at Buskas United har en mulighet for å vinne hvis de får et nytt forsøk?
- Hvorfor tror dere Reven, Dåssemikkelfrøkna og bestemora skal ha et hemmelig møte?

Nedslag 5 (s.43-91)

Før:

Rollespill:

Å dele elevene inn i grupper og la dem dramatisere en scene fra det dere har lest så langt kan være en fin førleseaktivitet. Da må de tenke over det dere har lest og velge ut en scene som kan passe for dramatisering. Samtidig vil det bidra til at de kommende kapitlene kan knytte seg til elevenes bilder og forestillinger av det dere har lest.

Underveis:

Underveis i lesingen går det an å modellere bruken av setningsstartere til å beskrive leseopplevelsen. Da opplever barna setningsstarterne i praksis.

Her er noen eksempler på hvordan det kan gjøres:

1. *Jeg ble litt overrasket over at...* Reven tror på at de kan få revansj når de nettopp har tapt 10-0.
2. *Jeg synes det var morsomt da...* Reven sa at han heller ville spørre Morty på papplaten enn å ta kontakt med Grisungen.

Etter:

Når dere har lest, kan barna få bruke setningsstarterne til å formulere sin opplevelse av teksten.

I-G-P

La elevene velge ut 2-3 av dem og be dem skrive et par setninger eller avsnitt som begynner med disse. Legg også gjerne til rette for at barna begrunner sine meninger ved hjelp av «fordi» og gjerne også ved å vise til teksten.

Når elevene har skrevet egne setninger, kan de dele dem med læringspartneren sin eller med elever i en mindre gruppe – f.eks. med 2-3 andre elever.

Til slutt kan dere snakke om teksten ved hjelp av setningsstarterne i plenum.

Bruk gjerne elevenes setningsstartere. I tillegg går det an å bruke andre veier inn i samtalen. Ta opp ting fra teksten som du vet vil engasjere elevene dine.

Nedslag 6 (s.92-120)

Før:

Det er endelig klart for mesterfinalen og den kan forberedes på flere ulike vis.

På nettsidene til Stjerneboka finnes det en aktivitet som legger opp til at elevene forbereder seg ved å lage heiarop. Det er også tips til hvordan barna kan spille kampen i rolle.

En annen mulighet er å bygge Kartongen Arena i papp. Denne aktiviteten ligger også på nettsidene til prosjektet, under overskriften: Bygg en by til dåsemiklene.

Hvis dere foretrekker å gjennomføre en variant av den oppgaven som ble nevnt i nedslag 3 over, er det naturligvis også en mulighet. Da går det an å la elevene velge blant fotballstikkord fra kapitlet og skrive setninger. Hvis dere har tid, kan barna også prøve å skrive mer sammenhengende tekst om hva de tror vil skje under kampen.

Etter:

Etter lesingen går det dessuten an å ta utgangspunkt i noen av disse spørsmålene:

- Hvilke forventninger har dere til fotballkampen mellom Buskas United og DBK?
- Tror dere Buskas har en bedre sjanse denne gangen?
- Hva synes dere om at Dåsemikkelsjefen er både trener for DBK og dommer?
- Hvordan synes dere at spillerne på Buskas samarbeider? Er det bedre enn i forrige kamp?
- Hva synes dere om at sneglen blander seg i kampen?
- Hva synes dere om slutten på kampen?

Nedslag 7 (s.121-123)

Når du har lest høyt de siste sidene av *Grisaldo*, kan dere runde av arbeidet med boka ved å gjøre oppgavene under.

a) Bokball

Før dere snakker om og vurderer *Grisaldo* i sin helhet, kan dere prøve dere på Bokball.

Til denne aktiviteten trenger dere en ball – helst en badeball eller liknende – samt noen vannfaste tusjer. Ballen deler dere inn i 4-6 felt med ulike emner. Det kan f.eks. være «navn på hovedpersonene», «jeg likte godt at...», «jeg synes det var rart da...», «handlingen var...» og liknende.

Elevene skal deretter kaste ballen til hverandre og samtidig se hvor de plasserer venstre tommel. Når elevene mottar ballen, er det viktig å se hvor venstre tommel plasserer seg. Dersom den havner ut for «navn på hovedpersonene», skal eleven svare på dette og deretter kaste ballen videre til neste person.

b) Streken

En metode for debatt og kritisk lesing i klasserommet.

Hensikten med denne metoden er å få frem ulike meninger og gode diskusjoner i klasserommet.

Marker en strek i klasserommet med for eksempel teip, en snor eller bøker.

‘Streken’ skal fungere som en enig/uenig-akse, og elevene skal i løpet av diskusjonen plassere seg i forhold til denne aksen. En person –for eksempel læreren – framsetter ulike påstander i løpet av sekvensen. Elevene skal plasserer seg umiddelbart på den ene eller andre siden, eller midt på. Deretter åpnes det for begrunnelser og diskusjon – og elevene får anledning til å flytte på seg hver gang de endrer mening.

Det kan være en god idé å starte med uskyldige påstander slik at elevene får prøvd ut forflytningen før de større diskusjonene starter. Forslag til oppvarmingsspørsmål:

- Jeg spiser brødmatt
- Jeg liker sushi
- Jeg driver med idrett

(Legg til det du tenker at passer din elevgruppe best).

Pass på at spørsmålene eller påstandene alltid er av en sånn art at alle alternativer er like riktige, det skal ikke være mulig å velge «feil».

Deretter kan dere gjøre det samme med påstander fra, eller om boka i sin helhet.

Iblant hender det at alle stiller seg på samme side av streken, men denne metoden kan også brukes som utgangspunkt for nyansering og diskusjon. Plukk gjerne ut én av påstandene som skapte litt jevn fordeling på hver sin side og la elevene debattere seg imellom, med deg som debattleder. Du kan ev. også plukke ut noen elever som kan begrunne sitt standpunkt når dere leker «streken». Endelig går det også an at du selv bidrar med et argument som støtter et av synspunktene der det er få. Da viser du at også mindretallet kan ha gode argumenter for sitt synspunkt..

Andre spørsmål du kan stille elevene etter lesingen kan være:

- Hvilke spørsmål sitter dere igjen med etter at vi har lest boka?
- Var det noe som var uklart? Noe dere ikke fikk svar på?
- Hva fikk boka dere til å tenke over?
- Hva vil dere si at boka *egentlig* handlet om?
- Minner *Grisaldo* dere om andre bøker og historier dere har lest, sett eller hørt?

Klassesamtale – vurdering – avstemming

Til slutt kan dere diskutere boka i klassen med tanke på å nå fram til en felles vurdering:

- Hva mener elevene om boka?
- Liker de *Grisaldo*? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva liker de? Og hva liker de ikke?

Sammenlikn også med forventningene dere hadde før dere begynte å lese.

- Sto innholdet til forventningene? Hvorfor/hvorfor ikke?

Lag gjerne et dokument der dere skriver inn tilbakemeldinger på boka. Da er det lettere å legge inn tilbakemeldingene på nettsidene i etterkant.

I den forbindelse kan dere også snakke om hvilke tilbakemeldinger som er de viktigste å videreformidle til forfatteren?

Er det tilbakemeldinger som dere ønsker å gi til de som har laget Stjerneboka og valgt ut boka?
Og hvilke tilbakemeldinger ville dere gitt til andre 3. og 4. klassinger i Norge?

Vurderingen kan også være en god anledning til at elevene får snakke om sin leseopplevelse og at de blir oppfordret til å begrunne synspunktene sine. Hvis du legger til rette for en hyggelig ramme for samtalen, blir det lettere for elevene å fortelle hva de mener om teksten.

Til slutt kan dere vurdere boka sammen:

Er boka **veldig bra, bra, OK** eller **kjedelig**?

Eller er boka så god at den fortjener merkelappen **stjernebok**?

Dere velger selv om dere vil prøve å nå frem til et kompromiss – eller om dere vil foreta en reell avstemming. Hvis dere går for avstemming, bestemmer dere også selv om dere vil ha den offentlig eller anonym. En mulighet er også å gi hver stemme en verdi (veldig bra er 3 poeng, bra er 2 osv.). Da kan dere stemme og telle sammen poengene. Kanskje dere kan bruke regning som grunnleggende ferdighet for å regne ut gjennomsnittssummen?